

Gasparics Péter – Horváth József

Hogyan tovább a haderőtervezésben? (I.)

Az alábbi írás – amely egy három részből álló nagyobb tanulmány első része – a magyar haderőtervezés elmúlt húszéves történetéből leszűrhető elméleti és gyakorlati tapasztalatokat kívánja összefoglalni.

Az elmúlt két évtizedben – kormányzattól függetlenül – a haderő átalakítása központi kérdés volt – legalábbis a honvédelemben érdekelték számára. Az már külön elemzés tárgya lehet, hogy a társadalom miként élte meg a haderő folyamatos változását, amely a létszámviszonyokra, a struktúrára, a fegyverzetre, az alkalmazási területekre egyaránt vonatkozott. A legdrámaiabb változás a feladatok természetében és a létszámviszonyokban következett be. A korábbi várakozásokhoz viszonyítva soha el nem képzelt szintre csökkent a feladatok volumene. A feladatok jellege pedig csak nyomokban hasonlítható a bipoláris korszakban kitűzött, „elvárt” feladatokhoz. Nem vállalunk nagy kockázatot, amikor kijelentjük, hogy a permanens transzformáció – a létszámra és a képességekre vonatkozóan is – ellentmondásos helyzetet teremtett. Szövetségi rendszerén túl egy ország, mindenkori gazdasági helyzete is immanens hatást fejt ki a haderő felépítésére, felszerelésére és működtetésére. Valószínű, hogy a globális és lokális pénzügyi és gazdasági helyzet, a válságok hatása rövid és középtávon is érdemben befolyásolja a képességek kiépítését, fenntartásuk lehetőségeit.

Tanulmányunkban az elmúlt két évtized védelmi-tervezési és haderőtervezési gyakorlatára támaszkodva, azokból általánosítható tapasztalatokat levonva arra keressük a

választ, hogyan tölthető meg tartalommal biztonság- és védelempolitikánk az az alapelve, melyet a 94/1998. (XII.29.) OGY határozat így fogalmaz meg:

„A Magyar Köztársaság fegyveres erőinek szervezeti és hadrendi struktúráját, létszámát, belső állományarányait, fegyverzetét és felszerelését a várható reális veszélytényezőknek, az ország védelmi szükségleteinek, a Szövetségben vállalt kötelezettségeknek, valamint az anyagi, pénzügyi erőforrásoknak megfelelően – a Szövetséggel egyeztetve – alakítja ki. Biztosítja a meghatározott feladatok, illetve a fegyveres erők és a működésükre, fejlesztésükre szolgáló erőforrások közötti összhangot.”

A talán kissé eufemisztikusnak is tekinthető megfogalmazás a lényegi elemeket megfelelően ragadja meg. Nevezetesen a haderőtervezési folyamat és az ezzel kapcsolatos gondolkodás minden esetben két megkerülhetetlen kérdés körül folyik, s igyekszik összhangot biztosítani közöttük: „ki az ellenséged?” és „mennyi pénzed van?”, azaz nem engedi meg a realitásoktól elrugaszkodott elképzelések érvényesülését.

A „ki az ellenséged?” kérdésre adott válasz az elmúlt 20–25 évben geostratégiai helyzetünk, szövetségi rendszerben elfoglalt helyünk változásával együtt módosult:

– 1991 júniusáig a Varsói Szerződés tagja voltunk;

– a rendszerváltást követően az 1990-es évek elejét az identitáskeresés jellemezte;

– 1999 és 2004 között a NATO tagjaként „szigetország” voltunk, hiszen nem szövetséges államok vettek körül bennünket;

– 2004-től lényegében megszűnt ez a szigetjelleg, s a változások dinamizmusát mi sem jellemzi jobban, mint hogy napjainkban déli szomszédunk, Szerbia került többé-kevésbé ilyen státusba.

A katonák, a haderőtervezők a „legegyszerűbb” – de mondhatnánk azt is, hogy kiszolgáltatott – helyzetben a Varsói Szerződés idején voltak, mert a két világrendszer szembenállásának időszakában volt „ellenességünk”, s azt többé-kevésbé ismertük. Erre alapozva lehetett haderőt tervezni, szervezni. Az 1990-es évek elején ez a könnyű helyzet lényegében megmaradhatott volna, ha nem vált volna egyre nyilvánvalóbbá egyre merevebb korlátként a másik oldal, a „mennyi pénzed van?” realitása. A honvédelemre biztosítható költségvetési támogatás csökkenésével – és természetesen a feladatok átalakulásával – sürgetően meg kellett kezdeni a tömeghadsereg leszervezését, hiszen az eredeti feladat megszűntével párhuzamosan ráébredhattünk arra, hogy a biztosított támogatás már a haderő működtetésére sem elégséges, nemhogy annak fejlesztésére. A haderő technikai fejlesztése az 1990-es évek elején le is állt: abban az évtizedben szinte csak az orosz államadósság fejében beszerzett haditechnikai eszközök kerültek rendszerbe (MiG–29, T–72, BTR).

Az évtized közepétől, a NATO-tagságra való felkészülés időszakától a korábbi katonai tervezői gondolkodásmódban gyökeres változásnak kellett (volna) bekövetkeznie. Konkrét, számvethető „ellenség” hiányában törvényszerűen át kellett térni egy új tervezési rendszerre, amely a tartalmat is jól kifejező „képességalapú tervezés” elnevezést kapta. Képességalapú tervezéskor – külö-

nösen szövetségi (NATO, EU) tagság esetén – a haderőtervezésben a „mennyi pénzed van?” a védelmi tervezés alapjává vált, ami a meglévő katonai gondolkodásban nagyon nehezen volt érvényesíthető, mivel a felsőszintű szabályzók sem adtak – s tartunk tőle, hogy ez mind a mai napig nem változott – egyértelmű iránymutatást a „vállalható kockázatok” mértékéről. Ebben a helyzetben – más választásuk nem lévén – a katonák arra kényszerülnek, hogy a legpesszimistább „szcenáriókkal” számoljanak, amelyeknek gazdasági forrása azonban általában nem biztosítható.

A katonai tervezők az elmúlt néhány évben még nehezebb helyzetbe kerültek, hiszen a gazdasági és pénzügyi világválság egyetlen szektort sem került el. Szinte minden NATO- és EU-tagállamra jellemzően a védelemre fordítható költségvetési forráskezetek csökkentek, csökkennek, ugyanakkor jelentősen megnőtt az új feladatok, legfőképpen a missziós vállalkások forrásigénye. Így a haderők koncepcionális fejlesztésére egyre kevesebb forráskezet áll rendelkezésre. Ebben a helyzetben még hangsúlyosabban merül fel, hogy egyáltalán milyen képességeket kellene fejleszteni vagy fenntartani. Ez napjaink egyik legbonyolultabb kérdése, melynek eldöntése nem kizárólag a katonai szakértők feladata. Az az elképzelés pedig, hogy a missziós feladatok lehetnek a haderőfejlesztés katalizátorai, csak rendkívül szűk korlátok között jut, jutott érvényre. Tagadhatatlan, hogy a valós katonai együttműködés terén érdemi tapasztalatokat nyertünk a nemzetközi arénában, de ez forrásbiztosítási, szükségleti oldalról a kívánatosnál, elviselhetőnél lényegesen többé került.

Julian Lindley-French, a Müncheni Egyetem Alkalmazott Politikai Központjának vezető akadémikusa – 2005-ben, még a világgazdasági válság előtt – hét stratégiai üzenetet fogalmazott meg a NATO-tagállamok

számára arról, hogy milyen irányban kellene gondolkodniuk nagy, kollektív szerepükről a 21. században:

- csak a NATO állíthatja a Nyugatot a globális biztonság középpontjába;
- a transzatlanti viszonyt egy új világhoz szabott új kapcsolattá kell átalakítani;
- az új Stratégiai Koncepciónak meg kell találnia a helyét a „nagy” világban;
- az átalakításnak megtartó és harci erőnek kell lennie;
- a partnerség ma aktív globális partnerséget jelent;
- az Európai Unió és a NATO természetes biztonsági partnerek;
- a terrorizmus elleni globális háború megvívásához és megnyeréséhez átfogó stratégiára van szükség.

A fentiek közül a fegyveres erők átalakítására vonatkozó „üzenetet” emelnénk ki, amelyet a magyar haderő lehetséges jövője tervezésekor reálisan nem hagyhatunk figyelmen kívül, mivel „...átalakítási álmaink összeomlanak a nyugdíjakkal, öregedő népességgel és zsugorodó adóalapokkal kapcsolatos kifogások súlya alatt”.

„A NATO-nak egyaránt szüksége van csúcstechnikájú haderőkre, és olyan haderőkre, amelyek képesek stabilizálni és újjáépíteni. Akár tetszik, akár nem, egyes országoknál jobban alkalmazható az erővel való behatolás, míg mások jobban alkalmasak a stabilizálásra és az újjáépítésre. Egy ilyen alapvető realitás veszett el a munkamegosztásról folyó, saját érdekek ellen ható és céltalan vitában. Azonban munkamegosztás létezik azon országok között, amelyek képesek robusztus haderőket bevetni, és azok között, amelyek nem. Azoknak az országoknak, amelyek úgy döntenek, hogy nem használnak ilyen erőket – akár a védelmi kiadások alacsony szintje, akár tudatos politikai választás eredményeként – fel kell ismerniük, hogy a NATO-bővítés utáni korszaká-

ban a szövetségbeli tagság arra kötelezi őket, hogy vállaljanak stabilizációs szerepet.

A megkülönböztetések békefenntartás, béketeremtés és hadviselés között egyre gyorsabban jelentőségüket veszítik a „három blokkos”, azaz a humanitárius tevékenységeket, stabilizációt és nagy intenzitású hadviselést is magába foglaló háború összefüggésében. Minimális elvárás, hogy az összes NATO-haderőt olyan szintre kell felhozni, amelyen képesek megbirkózni a műveletek realitásával, ahelyett, hogy nemzeti kibúvókkal próbálnák takargatni saját egyéni gyengeségeiket. Ebből következik, hogy az átalakítást egyéni módon kell meghatározni minden államra, annak alapján, hogy mire van politikailag és gazdaságilag lehetősége, és azzal a feltétellel, hogy bevetés esetén ezek a haderők elvégzik a számukra kijelölt feladatok teljes tartományát.”

A vázolt lehetséges haderő-átalakítási utak közül az elmúlt húsz év kormányzati adminisztrációi a gyakorlatban a haderő-átalakítás, képességfejlesztés során – alapvetően gazdasági kényszerből – kimondatlanul is a „stabilizációs szerep” vállalására helyezték a hangsúlyt, azt alapvetően az ország határain kívüli feladatra értelmezve.

Mielőtt bármelyik haderő-átalakítási koncepció priorizálása mellett lándzsát törnénk, elemezzük a 94/1998.(XXII. 29.) OGY határozat korábban idézett biztonság- és védelempolitikai alapelvében megfogalmazott három feltétel – a haderő feladatrendszere, valamint a haderő működésére és fejlesztésére biztosított erőforrások legyenek összhangban; az ország védelmi szükséglete legyen összhangban a várható reális veszélytényezőkkel; a haderő szervezeti és hadrendi struktúrája, létszáma, fegyverzete és felszerelése legyen összhangban a Szövetségben (NATO/EU) vállalt kötelezettségekkel – megvalósíthatóságának elvi lehetőségeit.

Elméletileg egy „normálisan” működő és fenntarthatóan fejlődő haderő részére milyen nagyságrendű költségvetési támogatást kell biztosítani? A lényegi kérdés, hogy milyen arányúak legyenek egymáshoz viszonyítva a működési és a fejlesztési forráskeretek.

A különböző védelmi tervezési dokumentumok a honvédelmi tárca részére rendelkezésre álló forráskeret elosztására 40–30–30 százalékos arányt határoznak meg a személyi kiadások, a működés-fenntartás és a fejlesztések vonatkozásában. Ez az arány természetesen csak abban az esetben alkalmazható, amennyiben a tárca költségvetési támogatása úgy kerül meghatározásra, hogy reálisan számvetjük a meglévő haderő szükséges működési, fenntartási, alkalmazási költségigényét, és ennek a fenti forrásigénynek megközelítőleg és jól definiálhatóan ötven százalékát a „jövő” érdekében biztosítjuk. (A beruházási kategóriákon túl a képzésnek és a működési elemeknek is jövőorientáltaknak kell lenniük.) A reális költségvetési támogatásigény eldöntésénél tehát a működési költségigények meghatározásából kell kiindulni és a fenntartható fejlődéshez viszonyítva kell e költségigény közel felét pluszként biztosítani a fejlesztésre. Ebben az esetben már helytálló a nyugat-európai országoktól átvett, bár ott is nehezen tartott 40–30–30 százalékos forrásallokációs alapelv. Amennyiben a fenti módszerrel meghatározott forráskeret-szükségletnél kevesebb a tárca részére rendelkezésre álló előirányzat, az elképzelt arány nem tartható. A gyakorlatban az aránycsökkenés – ha a működési költségek számbavétele reális volt – csak a fejlesztési területen lehetséges. Ha ez a helyzet, vagyis a fejlesztésre rendelkezésre álló forráskeret tartósan elmarad a fenntartható fejlődéshez szükséges forráskerettől (esetünkben gyakorlatilag az 1990-es évek elejétől), akkor törvényszerű-

en megkezdődik a képességek erodálódása, aminek az a következménye, hogy a fenntartható fejlődés biztosításához rövid és középtávon már a megnövelt forráskeret sem elégséges.

A működési költségek változását elemezve az elmúlt évtizedben jól látható, hogy néhány tényező miatt jelentősen megnövekedtek a képességet nem eredményező, sok esetben mesterséges „sarcként” felfogható terhek, költségek (például a folyamatos leépítések miatt a korengedményes nyugdíjakhoz történő hozzájárulás, a jelentősen megnőtt külföldi szerepvállalás, missziós feladatok költségei – ami csak részben tekinthető képességnövelési komponensnek –, az áfa- és devizajogszabályok változásának a tárcát ért negatív hatása, a devizaárfolyamok alakulása stb.).

A másik oldalt elemezve, az elmúlt öt-hat évben a tárca részére biztosított költségvetési támogatás nagysága lényegében nominális értéken változatlan maradt. Ennek egyenes következménye – figyelembe véve a fejlesztési területen fennálló kötelezettségeket (a Gripen-lízingdíj, a plusz áfabefizetési teher, valamint a NATO-programokban való részvétel költsége együttesen a költségvetés mintegy 15–20 százalékát felemészti) –, hogy a biztosított forráskeretek érdemi fejlesztésre lassan nem adnak módot.

Működési oldalon finanszírozási szempontból az alapvető logisztikai működési, fenntartási feltételek biztosítása lehet különösen kritikus terület. A magasabban priorizált személyi kiadásokra, a nemzetközi szerepvállalásból eredő kötelezettségek teljesítésére, valamint az alacsonyabb fontosságú kategóriájú, de szerződéses kötelezettséggel terhelt hadfelszerelés-fejlesztési feladatokra együttesen minimálisan „szükséges” forráskeret nagysága előrevetíti, hogy a maradékelv alapján a „finanszírozá-

si lánc” végén lévő ellátási, logisztikai forráskeret várhatóan tovább csökken.

Amennyiben számvetési alapként elfogadjuk a Nemzeti Katonai Stratégiában megcélzott költségvetéstámogatás-növelési „szándékot” („A Magyar Köztársaság kormánya... 2009-től 2013-ig 0,2% ponttal kívánja növelni a költségvetési támogatást, hogy az 2013-ban meghaladja a GDP 1,3%-át”), vagyis az évi 0,1 százalékpontos GDP-arányos növekedést, akkor is tíz év múlva érnék el a szövetség által „elvárt” védelmi kiadási szintet. Középtávon (valószínűsíthetően az elkövetkező évtizedben) a tárca költségvetési támogatásából reálisan ebben az esetben is csak a támogatási forráskeret ~15 (maximálisan talán 20) százalékát leszünk képesek képességfejlesztésre fordítani.

Mire elég ez a fejlesztési keret, és ezzel szemben milyen jelentősebb fejlesztési feladatok válnak aktuálissá, tovább nem halaszthatóvá az elkövetkező tíz-tizenöt évben? Egyszerűbb feladatnak tűnik, hogy ugyanebben az időszakban milyen tovább nem halasztható fejlesztési feladatokkal „kellene” számolnunk, de ennek számbavétele előtt át kell térnünk a további „összhang”-követelmények elemzésére.

Országunk biztonsági kockázatait figyelembe véve melyek azok a képességek, amelyekkel a magyar haderőnek rendelkeznie kellene, illetve milyen prioritással bírnak az egyes biztonsági kockázatok valószínűségének függvényében?

Napjaink szinte minden biztonságpolitikai elemzéséből kivétel nélkül az alábbi főbb következtetések vonhatók le:

- a biztonság fogalma átértékelődik, a globalizáció hatásaként egyre inkább elválaszthatatlan egymástól közvetlen környezetünk, a régió, a kontinens és a távolabbi térségek biztonsága (nemzetközi terrorizmus, energiatünettség, klímaváltozás,

egyres régiók túlnépesedése, közegészségügyi problémák stb.);

- a nemzetközi biztonsági környezet stabilizálásában egyre nagyobb szerepe van az egyes szövetségek (NATO, EU) katonai és növekvő hangsúllyal polgári válságkezelő képességének;

- a Magyar Köztársaság biztonsági helyzete stabil, hazánk tagja a NATO-nak és az EU-nak;

- a Magyar Köztársaságot belátható időn belül hagyományos jellegű fegyveres támadás veszélye nem fenyegeti, annak bekövetkezése hosszabb távon is alacsony valószínűségű, miként kicsi a valószínűsége annak is, hogy a NATO vagy az EU bármely tagországát ilyen jellegű támadás érje;

- a Magyar Köztársaság biztonságára az elkövetkező 10–15 évben elsősorban a regionális instabilitás és a globális fenyegetések, valamint a természeti és az ember által okozott katasztrófák jelentenek veszélyt.

Az egyes biztonsági kockázatok bekövetkezési valószínűségét elemezve az alábbi valószínűségi sorrend állítható fel:

- legmagasabb a valószínűsége úgy országunkban, mint az országhatáron kívül a természeti vagy az ember által okozott katasztrófák bekövetkezésének (humanitárius segítségnyújtás), valamint a globális fenyegetésekből eredő – elsősorban polgári képességet igénylő – konfliktusok/válságok kialakulásának;

- kisebb, de még magas a regionális instabilitásból, globális fenyegetésekből eredő, elsősorban katonai képességeket igénylő béke-kikényszerítő, békefenntartó, stabilizációs feladatok valószínűsége;

- a legkisebb, szinte minimális a valószínűsége a mind az országunk, mind más NATO- vagy EU-tagállam elleni hagyományos jellegű agresszió bekövetkezésének.

A Magyar Köztársaság a NATO tagjaként, szövetségi kötelezettségként egy sor

katonai képesség/szervezet felajánlását, egységes követelmények szerinti kialakítását, és szükség esetén (külön nemzeti döntésre) a szövetségi műveletekben való részvételét vállalta. A felajánlott szervezetekkel szemben az észak-atlanti szövetség olyan követelményrendszert fogalmaz meg, hogy képesnek kell lenniük a műveletek teljes spektrumában – a magas intenzitásútól az alacsony intenzitásúig, a harci műveletektől a válságkezelő, béketámogató és humanitárius műveletekig bezárólag – feladatot végrehajtani.

A fentiekből következően minden, a szövetségi vállalás- és követelményrendszer szerint kialakított szervezetnek alkalmasnak kell lennie a teljes feladatrendszer teljesítésére, beleértve az „országvédelmet” is.

Szövetségi vállalásaink mintegy kétharmada tartozik a legmagasabb bekövetkezési valószínűségű, természeti és az ember által okozott katasztrófák országon belüli és országhatáron kívüli felszámolására, humanitárius segítségnyújtásra (víztisztító alegység, ABV laboratórium, ABV mentesítő alegység, hídépítő alegység, műszaki támogató alegységek, különböző egészségügyi alegységek és központok, szállító és egészségügyi kiűritő helikopterek, mozgáskoordináló és menetoszlop-támogató elemek, szállító tehergépjármű-alegység és rakományátrakó elemek stb.), ezért e „nem harci” képességek fejlesztése nemcsak a szövetség, hanem hazánk biztonsága, védelme szempontjából is kiemelten fontos.

A várható alkalmazás időtartama szerint is csoportosíthatjuk, sőt, szükséges is csoportosítani a haderő lehetséges feladatait:

– a természeti és az ember által okozott katasztrófák (humanitárius segítségnyújtás), valamint a globális fenyegetésekből eredő – elsősorban „polgári képességet” igénylő – konfliktusok/válságok felszámolása várhatóan hat hónapnál kevesebb időtartamot igényel,

ezért az alkalmazásra kirendelt erők váltását nem kell tervezni, viszont magasabb készenléti helyzetben kell azokat tartani;

– a regionális instabilitásból, globális fenyegetésekből eredő, elsősorban katonai képességeket igénylő béke-kikényszerítő, békefenntartó, stabilizációs feladatok, valamint más NATO/EU-tagállam elleni hagyományos jellegű agresszió bekövetkezése esetén a csapatok alkalmazásának időtartama általában meghaladja a hat hónapot, esetleg néhány év is lehet: ebben az esetben nem lehet eltekinteni a csapatok folyamatos (hat- vagy négyhavonkénti) váltásától/rotációjától.

A NATO – úgy katonai, mint gazdaságosági szempontok figyelembevételével – elvárja a tagállamoktól, hogy egy szövetségi műveletben való részvétel esetén az egyes nemzetek adott konkrét feladatokat ne csak egyszeri hat hónap időtartamra, hanem önállóan, rotációval, hosszabb időtartamra legyenek képesek vállalni (például PRT).

A fenti követelményből következően a haderő fejlesztése során valós, gyakorlatban alkalmazható képességként a szövetség csak a rotálható, vagyis három azonos képességű szervezet meglétét preferálja (ezt jelzi a Képességfelmérő kérdőív – CS – Y táblája). Ebből következően haderőnk fejlesztésénél ezt a prioritási követelményt – hitelességi okokból is – célszerű jobban figyelembe venni.

Képességfejlesztési terveink legbonyolultabb kérdése – lassan egy évtizede, vagyis NATO-tagságunk óta – a lövészdandár(ok) kérdése. Hazánk – hasonlóan más, új NATO-tagokhoz – a csatlakozást követően került szembe azzal a rendkívül magas minőségi követelményrendszerrel, amelyet a szövetségi szabályozók előírnak egy akár könnyű, akár közepes lövészdandár számára, amelynek „képesnek kell lennie a feladatok teljes spektrumában – a magas intenzi-

tású harci műveletektől az alacsony intenzitású béketámogató és válságkezelő műveletekig bezárólag – tevékenykedni, megfelelően a telepíthetőségi követelményeknek”.

E követelmények megfelelő kielégítésének anyagi vonzata az új NATO-tagoknak, különösen az EU tagjaként is – gazdasági helyzetük miatt, megítélésünk szerint – rövid távon szinte teljesíthetetlen célkitűzés, különösen a szövetség által elvárt harctámogató, harctámogató-kiszolgáló vállalásaink teljesítése mellett.

NATO tagságunk óta – a szövetség által haderőfejlesztésként javasolt – lövészdandár-vállalásunk teljesítési idejét folyamatosan „csúsztatjuk”, szinte mindig az aktuális, tízéves tervezési időszak végére. Általánosságban megállapítható, hogy a megkezdett, folyamatban lévő fejlesztési feladatok végrehajtása mellett a magas szövetségesi követelményeknek megfelelő dandár reálisan tervezhető készenléti ideje – más, nemzeti szempontból kiemelten fontos, egyéb fejlesztési igények jelentkezése miatt – még jobban távolodhat.

Abban az esetben, hogy ha ebben az évtizedben a fejlesztésre fordítható forráskereket szinte kivétel nélkül csak a dandár képességfejlesztésre fordítanánk, és a dandár a készenlétet az évtized végére – BTR harcjárművekre alapozva – elérné, a gyakorlatban akkor sem rendelkeznenék néhány (négy-öt) évig dandárképességgel, mert a BTR harcjárművek kiváltását – vagyis a dandár „átfigyverzését” – legkésőbb az évtized végén meg kellene kezdenünk. Ezzel együtt a mind katonailag, mind gazdaságilag rendkívül szenzitív döntés meghozatala aligha halogatható sokáig.

A szükséges képességekvetelmények áttekintésekor nem feledkezhetünk meg a NATO integrált légvédelmi rendszere részeként a békeidőszakban is készenléti feladatot ellátó repülő, radar készülségi rendszer-

ről, a légi vezetési, irányítási központokról, valamint a légi kutató és mentőszolgálatról.

A képességfejlesztési követelmények meghatározásának katonailag – de alapvetően gazdasági okok miatt – másik nagyon érzékeny területe azon meglévő képességek fenntartásának, fejlesztésének kérdése, amelyek további üzemeltetésének, működtetésének, valamint új eszközökkel történő kiváltásának rendkívül magas az erőforrásigénye (ezért NATO telepíthető erőként történő felajánlásuk szóba sem jöhet), viszont a kialakult geostratégiai helyzetben „helyi erőként” kiemelt prioritásuk reálisan nincs.

Az ebbe a kategóriába sorolt szervezeteknél (KUB, harci helikopter, harckocsik) a döntést vagy legalább a prioritási sorrendet a haderő legvalószínűbb alkalmazásának feladatrendszerre szempontjából lenne célszerű meghozni, természetesen mérlegelve a ráfordítás/haszon – kiválthatóság egyensúlyát (vagyis vizsgálni, hogy a fenti szervezetek, eszközök a természeti vagy az ember által okozott katasztrófák során rendelkeznek-e pótolhatatlan képességekkel, vagy alkalmazásukkal meglévő képességhiány pótolható).

Az elmúlt két évtized tapasztalatai alapján képességfejlesztési koncepciónk kialakítása során – ezen belül szövetségi vállalásaink, missziós feladataink eldöntésekor – a katonai szakmai megfontolások mellett a korábbiaknál sokkal nagyobb súllyal szükséges figyelembe venni a reális gazdasági lehetőségeket.

Első lépésként elemezni kellene, hogy eddigi – „készenlétüket” elért és az évtized végéig vállalt – szövetségi vállalásainknak milyen követelményeket kell kielégíteniük, és e követelményeknek mennyiben felelnek meg. Szervezetenként és képességenként számba kellene venni azokat a fejlesztési igényeket (kerülve a kettős vagy többszörös számbavételt), amelyeket feltétlenül szüksé-

ges végrehajtani (helyettesítő eszközökkel, átcsoportosítással vagy központi készletből a szükséges hadfelszerelési eszközök, hadinormás anyagok, készletek biztosítása nem lehetséges). A szükséges igények alapján reálisan számba vehető az egyes szervezetek és képességek kialakításának nagybani forrásigénye.

Erőforrás-tervezési szempontból nem elégséges csak az egyes szervezetek és képességek kialakításához szükséges forrásszükséglet számvetése, hanem az adott tervezési ciklusra meg kell vizsgálni a szervezet- és képességvállalás folyamatos fenntartásának erőforrásigényét, ami jelentős is lehet. Például a MISTRAL-szakaszok felajánlásának fenntartása érdekében szükséges a felderítő-tűzvezető komplexum korszerűsítése: a rakétaellátottság számvetése alapján látható, hogy a képességfenntartás várható forrásigénye milliárdos nagyságrendű. Ebbe a csoportba tartozik az egyes képességekhez előírt kiképzési követelmények (például a harcászati repülőgépvezetőknek előírt repülési idő) rendkívül magas költségigénye is.

A fentiekén túlmenően a vezetői döntések meghozatala előtt célszerű megvizsgálni az adott szervezet műveleti alkalmazásának országunkat terhelő várható költségeit is, az egyes szövetségi vállalatok közül elsősorban azok esetében, amelyek alkalmazási valószínűsége magas (NRF, missziós felajánlás). Napjaink gyakorlatában a várható költségek tervezése alapvetően a létszámmal arányos illetmény-, szállítási, elhelyezési, ellátási stb. költségekre korlátozódik, a vállalt műveleti feladat végrehajtási költségére lényegében nem terjednek ki. Így például a kis létszámigényű ABV labor vagy a víztisztító csoportok műveleti alkalmazási költsége a feladat végrehajtásához szükséges vegyszerek, reagentiumok beszerzése miatt rendkívül magas

lehet, nem is beszélve a légi kötelékek alkalmazási költségeiről.

A műveleti alkalmazás várható költségkihatásának elemzésekor azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy bizonyos hadfelszerelési eszközök a műveletek során amortizálódnak, pótlásuk vagy rendkívüli ipari nagyjavításuk válhat szükségessé. A fenti probléma halmozottan jelentkezik azon készenléti felajánlott műveleti szervezeteknél, amelyeknek az új hadfelszerelési eszközei folyamatos missziós igénybevétel miatt amortizálódnak, mivel ezen eszközök azonnali pótlásának elmaradása az adott képesség megszűnésével jár.

A fenti megfontolásokból következik, hogy az egyes katonai képességek kialakítására, fenntartására, alkalmazására vonatkozó döntések meghozatalához – hasonlóan az egyes hadfelszerelési eszközöknél alkalmazott „életciklus”-számvetéshez – nem elégséges csak a képességkialakítás forrásigényének figyelembevétele, hanem elengedhetetlenül szükséges a képesség teljes „életciklusára” elvégzett reális – az alkalmazási valószínűséggel súlyozott – forrásigény ismerete is.

Képességfejlesztési koncepciók kialakítása során az adott tervezési időszakban várhatóan a tárca részére rendelkezésére álló forráskeret, azon belül – az elsődleges forrásallokáció alapján – a hadfelszerelésfejlesztésre tervezhető erőforrások elosztásakor a teljes forráskeretet nem célszerű műveleti szervezetek és képességek kialakítására tervezni. Számolni kell az MH működőképességének fenntartásához, az élet- és munkakörülmények javításához, az előre nem tervezhető feladatok és képességigények biztosításához szükséges fejlesztések forrásigényével is.

A képességfejlesztési koncepció kialakításának folyamatában a kiemelten fontos, egyes fegyvernemek, alap katonai képessé-

gek jövőjét meghatározó döntéseket csak együttesen célszerű meghozni, mégpedig csak azt követően, miután a kialakított és elfogadott prioritási elvek figyelembevételével reális elemzés alá vetettük a tervidőszakban prognosztizáltan rendelkezésre álló forráslehetőségeket, a meglévő haderő működésének, fenntartásának, alkalmazásának, valamint a folyamatban lévő képességfejlesztési feladatoknak a forrásigényét.

„A Magyar Honvédség további fejlesztésének irányairól” szóló 51/2007. OGY határozat az alábbi fejlesztési prioritásokat határozza meg:

„A fejlesztési feladatok fontossági sorrendjét a Magyar Honvédség professzionális, valamint a műveleti területre telepíthető, ott együttműködésre és működőképességének fenntartására alkalmas (expedíciós) jellegének erősítése határozza meg. Ezen belül az egyes feladatokat a következők szerint kell rangsorolni: a műveletre kijelölt, illetve műveleti részvételre tervezett alegységek, szervezeti elemek fejlesztése, felszerelése; a NATO Reagáló Erő és az EU harccsoport rotációkba felajánlott alegységek felszerelése; az irányítási-vezetési rendszerek fejlesztésének folytatása úgy, hogy azok illeszthetők legyenek a kialakítandó hálózat alapú hadviselés képességéhez.”

A haderő fejlesztési lehetőségeit 2016-ig nagymértékben determinálja a Gripen-program. Optimista változat esetén is 2017-ig a Gripen-program mellett talán csak egy

közepes nagyságrendű új program indítása lenne tervezhető reálisan.

2017-től, ha kisebb mértékben is, de megmarad a Gripen-program befolyása, ugyanis megjelenik a repülőgépek fenntartásának nem csekély, szintén milliárdos nagyságrendű költsége, a kapcsolódó fegyverzeti igényekkel (precíziós L-L, L-F rakéták).

A fentiek arra engednek következtetni, hogy a honvédelemre szánt költségvetési támogatás jelentősebb növelésének elmaradása esetén a tárca anyagilag nem képes minden katonai képességének fenntartására, illetve a katonailag indokolt, új képességeknek az elvárt követelmények szerinti biztosítására, ami meghatározza a szövetségi vállalások teljesítését is.

Összegzésképpen: csak abban az esetben lehetünk mind a NATO, mind az EU megbízható, szavahihető tagjai, ha képességfejlesztési koncepciónk, annak részeként szövetségi vállalásainkat a jövő műveleti alkalmazási trendjéhez közelítjük, és reális erőforrás-lehetőségeinkkel összehangba hozzuk. Hogyan tovább? Véleményünk szerint a NATO érvényes stratégiai koncepciója alapján, az ország gazdasági helyzetéből adódóan – a honvédelmi kiadásokra reálisan prognosztizálható forráskeretek figyelembevételével – ismételten végre kell hajtani a haderő felülvizsgálatát, amit nem valamilyen újabb feladatnak, hanem természetes folyamatnak kell tekinteni.

Irodalom

94/1998. (XII.29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről. Julian Lindley-French: Nagy világ, nagy jövő, nagy NATO.

www.nato.int/docu/review/2005/issue4/hungarian/opinion.html.

1009/2009. (I.30.) Kormányhatározat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról.

2073/2004. (IV.15.) Kormányhatározat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.